

LIDÉ

Jubilanti společnosti

Česká geografická společnost má tu čest poblahopřát všem svým členům, kteří ve druhém a třetím čtvrtletí roku 2020 oslavili významné životní jubileum.

80 let: prof. RNDr. Martin Hampl, DrSc. – Jindřich Novotný – prof. RNDr. Pavel Prošek, CSc. – RNDr. Zdeňka Tarabová – RNDr. Ortwin Tauber

75 let: doc. RNDr. Leoš Jeleček, CSc. – RNDr. Antonín Kahánek

70 let: RNDr. Vojtěch Brumovský – RNDr. Ladislav Juránek, CSc. – RNDr. Alena Švandová

65 let: doc. RNDr. Antonín Věžník, CSc.

55 let: prof. RNDr. Luděk Sýkora, Ph.D. – prof. RNDr. Vít Voženílek, CSc.

50 let: doc. RNDr. Irena Smolová, Ph.D. – Mgr. Aleš Zbořil

Blahopřejeme všem oslavencům a zároveň děkujeme všem členům společnosti, kteří se v roce 2020 dožívají významného jubilea, za jejich práci pro českou geografii.

Docent Jan Lacina odešel

Na začátku letošního jara (21. března 2020) zemřel ve věku 76 let doc. Ing. Jan Lacina, CSc. Věta shrnuje smutnou skutečnost, že odešel všestranný, uznávaný vědec – geobiocenolog, biogeograf, lesnický ekolog, krajinný ekolog a propagátor ochrany přírody, oblíbený vysokoškolský pedagog. Jan Lacina mnohostranně popularizoval získané poznatky a projevoval se literárně i výtvarně.

Narodil se 9. ledna 1944 v Tišnově a k tomuto městu měl celoživotní hluboký vztah. V roce 1966 absolvoval Lesnickou fakultu Vysoké školy zemědělské v Brně a následně pracoval až do roku 1974 u Vojenských lesů a statků jako lesnický

typolog. V roce 1974 nastoupil do Geografického ústavu ČSAV v Brně, do pracovní skupiny biogeografie. V té době již pracoval v Geografickém ústavu ČSAV i Lacinův celoživotní spolupracovník a přítel Antonín Buček, který tehdy pragmaticky definoval pozici geografa větou, že geograf je ten, kdo pracuje na Geografickém ústavu. Můžeme tedy říci, že Jan Lacina byl rovněž geografem. Po nástupu se zapojil do řešení úkolu Biogeografická rajonizace bývalé Československé republiky.

Po reorganizaci Geografického ústavu ČSAV v roce 1979 byl zařazen do oddělení geografických syntéz faktorů životního prostředí, jehož vedoucím byl A. Buček. Právě v tomto oddělení se Jan Lacina podílel na řadě výzkumů v rámci geografické diferenciaci regionů a jejich ekologické optimalizace (např. okres Blansko, Luhačovice, Jihomoravský kraj, brněnská aglomerace, Frenštátsko), zapojil se do hodnocení ovlivnění životního prostředí a krajiny velkými stavbami (např. jaderná elektrárna Dukovany, vodní dílo Nové Mlýny, vodní cesta Dunaj-Odra-Labe). Zásadním výstupem výzkumu (společně s A. Bučkem) byla předložená metoda biogeografické diferenciaci krajiny v geobiocenologickém pojetí, která se stala základem pro vytváření kostry ekologické stability a územních systémů ekologické stability krajiny a stala se rovněž významným základem řady krajinně-ekologických výzkumů u nás. V tomto významném tvůrčím období obhájil Jan Lacina kandidátskou dizertační práci (1986) a získal hodnost kandidáta věd.

Ještě musíme zmínit jedno z prvních zapojení a vyjádření brněnských geografů po roce 1989 k vedení dálniční sítě u nás, kde se právě Jan Lacina podílel na zpracování biogeografických poměrů a kostry ekologické stability krajiny v trase a okolí dálnice D11 v úseku mezi Libicí a Hradcem Králové a zejména pak v úseku dálnice D35 mezi Přáslavicemi a Lipníkem nad Bečvou. I díky těmto poznatkům byl pak v přírodně komplikovaném úseku postaven na dálnici D35 nedaleko Dolního Újezda migrační nadchod pro zvěř – ekodukt. Jan Lacina se významně zapojil i do kolektivního zpracování geografických podkladů pro dopravně urbanistickou studii dálnice D47 (nyní D1) v úseku Bělotín–Ostrava, kde pro variantní řešení výstavby zpracoval kostru ekologické stability krajiny, která pak s dalšími podklady sloužila k výstavbě řady estakád nad cennými říčními a potočními biokoridory. Pro autory této vzpomínky bylo potěšením spolupracovat s Janem Lacinou na výše uváděných studiích.

Po zrušení Geografického ústavu v roce 1993 přechází Jan Lacina do Ústavu geoniky AV ČR a pracuje v brněnské pobočce v oddělení environmentální geografie. Intenzivně řeší problematiku sukcese vegetační složky geobiocenóz v rámci disturbančních procesů v krajině – povodně na Moravě v roce 1997 a následně při aktivaci sesuvů v karpatské části Moravy (kde spolupracoval s Českou geologickou službou). Při řešení úkolů pracoviště se zabýval i oblastmi antropogenně přemodelovanými – výzkum vegetace na haldách Ostravska či odkalištích uranových dolů u Dolní Rožínky.

Je zapotřebí zmínit jeho výzkumy živé přírody a krajiny v rámci projektu Geografie malých měst. Na základě podrobných fyzickogeografických charakteristik byl v rámci typizace malých měst vymezen i Lacinův milovaný Tišnov, jako město v široké sníženině členité pahorkatiny, ve 2. až 3. vegetačním stupni. Jan Lacina své výzkumy realizoval nejen u nás, ale i v zahraničí. Podílel se na zpracování ekologických sítí na Kubě, hodnotil ekologické aspekty vysokohorské krajiny v oblasti Soči na Kavkaze, týmově se zabýval dynamikou pralesní vegetace ve slovenských Karpatech a na Podkarpatské Rusi i způsoby tradičního využití krajiny v rumunském Banátu.

Od roku 1994 začal Jan Lacina přednášet na Mendelově univerzitě v Brně (zejména na Lesnické a dřevařské fakultě), kde se v roce 2003 habilitoval. Kromě přednášek a cvičení, vedl množství závěrečných prací, byl školitelem mnoha doktorandů. Zvláště oblíbená byla jeho cvičení a semináře přímo v terénu, v lesních krajinách moravských Karpat nebo Českomoravské vrchoviny. V období 2001–2006 externě přednášel i na Geografickém ústavu Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně (předmět Struktura vegetačního krytu krajiny), kde rovněž vedl závěrečné práce a byl školitelem doktorandů.

Je zapotřebí se alespoň krátce zmínit o vzbách Jana Laciny na ochranu přírody a krajiny, kde své hluboké znalosti uplatnil při zpracování podkladů a navrhování území (významných segmentů krajiny) pro různé stupně ochrany přírody zejména v oblasti Tišnovska, Svratecké hornatiny i CHKO Žďárské vrchy. Své rozsáhlé zkušenosti a znalosti přírody dokázal velmi citlivě popularizovat v různých časopisech (Veronika, kde byl jedním ze spoluzakladatelů časopisu a člen redakční rady, Tišnovsko, Tišnovské noviny), ale zejména v rozhlasových pořadech a pořadech o přírodě Tišnovska v regionální tišnovské televizi.

V posledních zhruba deseti letech se Jan Lacina v rámci Ústavu geoniky AV ČR věnoval zpracování dílčích map do Atlasu krajiny ČR a rovněž diferenciaci ekotonů v současné krajině. Na vodních tocích Moravy řešil problematiku invaze a následné likvidace křídlatky a rovněž na severní Moravě i význam mrtvého dřeva v říčních korytech. Znovu se vrátil i k návrhům optimalizace lesnického hospodaření na svazích ohrožených sesuvy v moravských Karpatech při řešení projektu pro Lesy ČR. Ve spolupráci s historiky a archeology přispíval analýzou současného i historického stavu vegetačního krytu k charakteristice zajímavých historických lokalit (např. Hajnova lípa a Žižkův stolec u Laviček, vybrané jihomoravské šibenice). V posledních výzkumech se stále více snažil propojit své znalosti a zálibu ve výtvarném umění s odbornými poznatky o krajině. V rámci projektu Zatopené kulturní a přírodní dědictví jižní Moravy (VÚV TGM, v. v. i. Praha a Brno) se zaměřil na poznání proměn krajiny v oblastech zatopených přehradami (Vranovská přehrada, vodní dílo Nové Mlýny) v dílech malířů krajinářů a současné fotografii. V posledním řešeném projektu (TAČR – Podpora turistického ruchu vcházením do krajinomalby a fotografie) se Jan Lacina soustředil na tzv. vcházení

do obrazů, kdy se snažil nacházet malovaná místa obrazů a dokumentovat změny krajiny. Zvláště se soustředil na malby krajinářů Vysočiny, například Jambora a Slavíčka. Bohužel tento projekt již nedokončí. V osobě Jana Laciny odešel významný všestranný odborník na problematiku ekologie krajiny, přírodovědec s duší umělce, a především nesmírně slušný a přátelský člověk, který nám všem bude moc chybět.

Více o životě a vědeckých i dalších aktivitách doc. Ing. Jana Laciny, CSc. je možno se dočíst v publikacích:

DOSTÁL, I. (2020): Pod blankytem s beránky pokojně pluli rorýsi. Přátelé o Janu Lacinovi. Sursum, Tišnov.

MADĚRA, P. (2020): Jan Lacina (1944–2020). Oblíbený učitel, vynikající badatel, znalec a milovník přírody s duší umělce. LEF – Časopis Posluchačů LDF MENDELU, 39, 25 (obnovený), červen 2020, 4–9.

Karel Kirchner, Jaroslav Vašítko

Učitel a kolega Martin Hampl

Prof. RNDr. Martin Hampl, DrSc. oslavil na začátku srpna 80. narozeniny. Jeho role v moderní sociální geografii je zcela nezastupitelná. Publikoval stovky vysoce kvalitních vědeckých textů a celou řadu naprosto zásadních knih, vypracoval svébytnou koncepci moderní geografie a byl a je vůdčí osobností moderní geografie. V mnohém navázal na svého učitele prof. Jaromíra Korčáka a jeho myšlenky rozvinul a završil. Nelze v tomto krátkém textu popsat vědecký přínos oslavence, proto se pokusím o osobní vzpomínku na našeho učitele a kolegu.

Když jsem jako vyjukaný student zahájil svoje studia na Albertově, chodil jsem okolo dveří, na kterých bylo napsáno prof. Jaromír Korčák. V té době jsem nic nevěděl a netušil. Teprve někdy ve druhém ročníku se před nás studenty postavil Martin Hampl a přednášel o teoretickém rámci geografie, o pozici geografie v systému věd, vysvětloval hierarchii reality, popisoval možnosti a nástroje regionalizace, ale také se často zmiňoval o Jaromíru Korčákovi. Teprve tehdy jsem pochopil, kdo byl Jaromír Korčák a kdo je jeho žák a pokračovatel.

Přednášky Martina Hampla byly neuvěřitelné. My studenti jsme seděli v lavicích, před sebou sešity a hltali a zapisovali jsme každé slovo. Myšlenky přednášejícího se zdánlivou lehkostí do sebe zapadaly, schémata a obrázky kreslené tehdy křídou na tabuli jasně vysvětlovaly, dokládaly logicky vrstvená fakta a vše bylo úplně jasné, strukturované a pochopitelné.

Po přednášce jsme často odcházeli na oběd a tam začala druhá nerozvrhovaná polovina přednášky. Spolu s dalšími studenty jsme se znovu a znovu vraceli k tomu, co jsme před chvílí slyšeli. Najednou všechna fakta, jasné logické souvislosti, které jsme v učebně chápali, se ztrácely a okolo stolu běžela debata, jak to vlastně bylo, jak to Martin Hampl říkal a jak spolu souvisí dva pojmy, které jsme ten den slyšeli dvacetkrát. Jako studenti jsme s sebou nosili útlá skriptu Základy teoretické geografie a tak jsme se společně pokoušeli porozumět a pochopit, jak to Martin Hampl myslel. U zkoušky se Martin Hampl zeptal na mnohokrát opakované koncepty, chvíli vydržel naše zmatené blekotání a pak nám v další krátké přednášce vysvětlil, jak to vlastně je a co ten který pojem znamená a jak spolu souvisí. Tak nás se známkou propustil.

Po ukončení fakulty jsem měl možnost poznat Martina Hampla nejen jako vynikajícího a lidského učitele, ale i jako skvělého, laskavého, vtipného a zábavného kolegu, který nonšalantně ovládal všechny společenské akce na katedře. Na poradách katedry dovedl krátkou poznámkou uvolnit ventily potenciálního napětí, jasně formulovat myšlenku, shrnout často chaotické diskuze, ale také si udělat legraci i sám ze sebe.

Martin Hampl ale také velmi jasně vyžadoval od svých kolegů kvalitní práci, kvalitní text, který je potřeba pro řešení grantu nebo konkrétního projektu. Když jsem připravil nějaký text, který jsem poctivě promyslel, jasně strukturoval a dobře napsal, odevzdal jsem ho Martinovi. Za dva dny si mě Martin pozval a můj skvělý text byl celý červený, plný poznámek, doplnění a připomínek a všechny zcela zjevně tématu prospívaly, byly na první pohled jasné, logické a správné. Pochopil jsem, jak naivní jsem byl, když jsem původní verzi svého textu považoval za dobrou. Myslím, že nejsem sám, koho takto Martin Hampl učil, jak se píše vědecký text.

Pokud Martin Hampl vedl nějaký projekt, grant, vždy dával řešitelům projektu maximální svobodu v tématech nebo postupech řešení, ale současně vyžadoval kvalitní práci a velmi podrobně redigoval všechny texty. I svoje články a knihy pečlivě redigoval a dosud rediguje i pro naše Informace ČGS, všímal si každé nepřesnosti, grafické chyby při přepisu tabulek nebo obrázků do tiskové podoby a vždy s nesmírnou pečlivostí korigoval sám i svoji práci. Odpovědnost autora za text před publikováním je další téma, které se musíme stále od Martina Hampla učit.

Je velkým štěstím, že jsem se já a celá naše generace mohla s Martinem Hamplem potkat, učit se od něj nejen jak být dobrým vědcem, ale i jak být dobrým člověkem, kolegou a učitelem. Přejeme Ti, Martine, spoustu dalších nápadů a těšíme se na Tvoje pronikavé myšlenky, které zas a znova pomáhají při pochopení geografie a jasně vysvětlují prostorové vztahy a vztahy mezi sociálním a přírodním prostředím. Těšíme se, že se s Tebou budeme ještě dlouho potkávat a těšit se z Tvých nápadů.

Radim Perlín

Jindřich Novotný, rodák z Broumova, jubilem

Jindřich Novotný se narodil 22. června 1940 za války ve Velkém Poříčí. V Broumově začal pobývat od roku 1945, o rok později zde započal školní docházku na chlapecké obecné škole a v letech 1954–1957 dále studoval v Broumově na jedenáctileté střední škole. Učitelské povolání získal Jindřich Novotný studiem na Vyšší pedagogické škole v Praze, při kterém získával nejen poznatky ze zeměpisu a dějepisu, ale i poznatky o historii Prahy. Pedagogicky působil od roku 1959 nejdříve na Základní škole v Polici nad Metují, odtud nastoupil na dvouletou vojenskou prezenční službu u vojenského útvaru v Janovicích na Úhlavou. Jeho služba bohužel probíhala za složitější mezinárodní situace – za kubánské a berlínské krize.

Po vojně se Jindřich Novotný vrátil do Broumova jako učitel na školu, kde se sám učil jako žák. Na ZŠ v Hradební ulici vyučoval dějepis, zeměpis a občanskou nauku. Na přelomu milénia odešel do důchodu. Jeho manželka, se kterou má tři syny, působila jako učitelka na téže škole. Nejstarší syn Jindřicha Novotného je řidičem nákladní dopravy, druhý syn byl vojenským pilotem a třetí syn je stavebním technikem a nyní žije ve Spojených státech. Jindřich Novotný byl oblíbeným a svědomitým učitelem, který se věnoval dětem i mimo školu. Podílel se na vedení školní kroniky a od roku 1989 psal i kroniku města Broumova.

Za celou geografickou obec přeji jubilantovi, Jindřichu Novotnému, pevné zdraví a mnoho radosti a energie do dalších let.

*Na základě níže citovaných zdrojů sepsala
Hana Bednářová*

Tento medailonek byl sepsán na základě přepisu rozhovoru, který byl výsledkem vzdělávacího projektu Příběhy našich sousedů neziskové organizace Post Bellum. Ondřej Barvíř a David Čadil ze ZŠ Hradební v Broumově v rozhovoru vyzpovídali místního pamětníka Jindřicha Novotného. Společnost Post Bellum nám udělila souhlas se zveřejněním těchto výstupů ve formě medailonku. Zdroj: <https://www.pribehynasichsousedu.cz/broumov/broumov-2018-2019/novotny-jindrich/>

Částečně bylo čerpáno také z medailonku, který sepsal Zdeněk Streubel pro časopis Informace ČGS v roce 2015 (34, 2, 100).

Pavel Prošek slaví významné životní jubileum

Prof. RNDr. Pavel Prošek, CSc. se narodil 23. září 1940 ve Zlíně, dětství prožil v Bystřici pod Hostýnem, ale od dob svého studia je pevně spjat s Brnem. Vystudoval biologii a geografii na Přírodovědecké fakultě Univerzity J. E. Purkyně v Brně

(dnes Masarykovy univerzity), kde až do roku 2017 působil jako profesor klimatologie a v období 1994–2005 také jako ředitel Geografického ústavu. I v současnosti jako emeritní profesor pravidelně na Geografický ústav dochází a zajímá se především o svoji zamilovanou Antarktidu a veškeré aktivity probíhající v rámci Českého antarktického výzkumného programu.

Hlavní oblastí vědeckého i pedagogického zájmu Pavla Proška vždy byla klimatologie s užším zaměřením na polární oblasti. V české geografické a vědecké obci obecně se zapsal především jako zakladatel českého antarktického výzkumu a vědecké stanice J. G. Mendela na ostrově Jamese Rosse u Antarktického poloostrova. Stanice slouží od roku 2007 a poskytuje zázemí vědcům z českých i zahraničních institucí, kterých se na ní za dobu jejího fungování vystřídalo již téměř 150. Jejím vybudováním se Česko zařadilo mezi vyspělé státy světa podílející se na výzkumu ledového kontinentu a v roce 2014 se stala prozatím nejmladším 29. konzultativním členem Antarktické smlouvy. V roce 2017 organizoval Český antarktický výzkumný program pod vedením Pavla Proška zasedání Rady manažerů národních antarktických programů (COMNAP), na kterém se Pavel Prošek rozloučil s mezinárodní komunitou a mnoha přáteli, které si za léta působení v antarktickém prostředí získal. Přesto však měl možnost se s mnohými z nich opět setkat, a to v červenci 2019, kdy se v Praze konalo konzultativní zasedání společenství států Antarktické smlouvy (ATCM), největší světová každoroční akce týkající se Antarktidy, na které se rozhoduje o veškerých současných a budoucích aktivitách na tomto kontinentu. Česká republika je dnes i díky výše uvedeným skutečnostem respektovaným státem s plnohodnotným antarktickým výzkumným programem, který chápe svou úlohu v ochraně ledového kontinentu pro příští generace. Bez soustavné dlouhodobé aktivity Pavla Proška by se tyto události nikdy nestaly realitou.

Nepřehlédnutelný je také vědecký přínos Pavla Proška v oblasti přírodních věd i jeho celoživotní pedagogická, publikační a osvětová činnost. Byl vedoucím autorského kolektivu monografie Antarktida (2013) vydané v nakladatelství Academia, doposud nejobsáhlejší v češtině vydané knihy shrnující poznatky o ledovém světě. V publikační aktivitě a popularizaci informací o nejjihnější kontinentu pokračuje dodnes. Pavel Prošek je také prezidentem Českého antarktického nadačního fondu, který byl založen na podporu českých výzkumů a propagaci nejvzdálenějšího a nejméně probádaného kontinentu. Oslavenec se v posledních letech dočkal mnoha ocenění. V roce 2015 obdržel od primátora Ing. Petra Vokřála Cenu města Brna v oblasti přírodních věd. Ve stejném roce obdržel také Stříbrnou medaili Masarykovy univerzity. A tento výčet ocenění zdaleka není úplný a jistě není konečný.

Milý Pavle, všichni Ti přejeme pevné zdraví a stále tolik elánu, abys byl neustálou inspirací pro všechny ve svém okolí!

Daniel Nývlt

Další pojednání o prof. RNDr. Pavlu Proškovi, CSc. naleznete ve starších číslech časopisu Informace ČGS (34, 2, 98–100 a 29, 2, 78–79).

K jubileu doktora Vojtěcha Brumovského

Dne 6. dubna 2020 oslavil životní jubileum RNDr. Vojtěch Brumovský. Vyrůstal v Hradišti (dnešní části obce Těrlicko) ve školním prostředí. Otec byl ředitelem školy, matka školnicí. Učitelská tradice se v rodině dědila, a tak i cesta talentovaného syna směřovala po maturitě na obor učitelství pro školy II. cyklu, aprobace matematika-zeměpis na Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, kde studia v roce 1973 úspěšně ukončil státní zkouškou. Po absolvování povinné vojenské služby logicky hledal střední školu, na které by mohl uplatnit oba vystudované předměty. Na jeden rok se tak stalo gymnázium v Klatovech. Jeho velký koníček, závodní tanec (tančil v Olomouci v tanečním klubu společenského tance), jej však přitáhl zpět na Hanou, kde učitelské místo našel na základní škole ve Městě Libavá. Deset let zdejšího působení skutečně nepromarnil. Kromě závodního tance studoval jazyky a složil státní zkoušky z polského a francouzského jazyka, působil jako průvodce CKM pro polské turisty v Československu a pro české turisty v Polsku. V roce 1981 také úspěšně vykonal rigorózní zkoušku v oboru učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů se zaměřením na metodiku vyučování zeměpisu. V této době dostal nabídku na působení na výběrovém gymnáziu v Jevíčku, které připravovalo studenty ke studiu v zahraničí. Zde vyučoval nejen zeměpis, ale hlavně pomáhal s jazykovou přípravou žáků, kteří chtěli studovat na vysokých školách v Polsku. Na toto pedagogické působení Vojtěch Brumovský rád vzpomíná, protože zde vedl řadu vynikajících studentů, kteří v současné době působí na významných postech, zejména v oblasti zahraničních vztahů a zastupování naší země v rámci EU. V této době se také zapojuje do činnosti Československé geografické společnosti. Na mezinárodních geografických konferencích (Bonn, Saint-Dié-des-Vosges) uplatnil i svoje jazykové znalosti, které později v devadesátých letech využil i v činnosti Spolku učitelů při České geografické společnosti. Cestovatelské sklony realizoval především poznávacím horských oblastí, ale když získal výjezdní doložku a devizový příslib (do roku

1989 nezbytné pro výjezd na „Západ“), procestoval autostopem významnou část milované Francie.

Po roce 1989 bylo speciální vzdělávací zaměření na gymnáziu v Jevíčku zrušeno, výuka polského jazyka byla ukončena, a tak dalším krátkodobým působištěm Vojtěcha Brumovského byly okresy Karviná a Frýdek-Místek, kde po úspěšném konkurzu působil jako inspektor pro školy s polským jazykem vyučovacím. Problémy s ubytováním znamenaly další změnu pracoviště, ale na základní škole v Krásné Lípě mu pro změnu skutečně chyběl středoškolský zeměpis, a proto se vrátil na Moravu na gymnázium do Rýmařova. Po tříletém učitelském působení se zde stal ředitelem gymnázia. Rodinné důvody Vojtěcha Brumovského přece jen přiměly k návratu na Ostravsko, kde zastával funkci zástupce ředitele na Střední uměleckoprůmyslové škole v Ostravě až do odchodu do důchodu.

Měl jsem možnost poznat našeho jubilanta při práci Spolku učitelů při ČGS i při přípravě prvních ročníků zeměpisné olympiády. Jeho specifický humor, láska k cestování a obecně ke geografii vedly k našemu dlouhodobému přátelství. Jeho přístup k cestování byl inspirativní. Vyprávění o jeho individuálních cestách (např. do Brazílie) nebo jako organizátora minivýprav do různých koutů Evropy i Česka byla vždy poutavá. Jeho láska k cyklistice měla zpravidla také geografický podtext (např. třítydenní cesta z Jevíčka do Grenoble a zpět). Jazyková vybava a geografické znalosti, organizační schopnosti, smysl pro přesnost a všeobecný rozhled byly vždy jeho silnou stránkou, a proto nepřekvapilo i jeho úspěšné působení v řadě televizních znalostních soutěží, stejně jako jeho poutavé fotoreportáže z cest, kde prezentoval nejen odborné znalosti, ale i turistické postřehy přibližující společenský charakter navštěvovaných míst.

Chtěl bych popřát doktoru Vojtěchu Brumovskému k jeho jubileu pevné zdraví a ještě mnoho cestovatelských zážitků.

Bohumil Vévoda

Ortwin Tauber – osobnost Dolní Cerekev

RNDr. Ortwin Tauber se narodil v roce 1940 v Bystřici pod Hostýnem v rodině úředníka. Po absolvování osmileté školní docházky nastoupil v roce 1955 na Střední pedagogickou školu v Holešově. Po jejím absolvování působil Ortwin Tauber jako vychovatel v hornickém učilišti dolu Antonína Zápotockého v Havířově. V letech 1959–1961 absolvoval vojenskou službu u technických praporů (PTP) v Jihlavě, kde se podílel například na stavbě kasáren v Pístově, nejdříve jako dělník, později jako písař. Hrál ve vojenské kapele na kontrabas, díky tomu se seznámil na tzv. čajích o páté v Batelově se svou manželkou Hanou, se kterou žije přes 50 let. Po vojně učil na Základní škole v Dolní Cerekvi, odkud pocházela jeho žena. Při práci

vystudoval přírodopis a zemědělskou výrobu na Pedagogické fakultě Univerzity J. E. Purkyně v Brně (dnes Masarykovy univerzity) a geografii a biologii na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V letech 1979–1992 pracoval v Muzeu Vysočiny v Jihlavě, nejdříve v botanickém oddělení, posléze jako ředitel. Posledních jedenáct let před odchodem do důchodu opět vyučoval přírodopis na ZŠ v Dolní Cerekvi. Na učení dětí vzpomíná Ortwin Tauber jako na nejkrásnější roky. Jeho žáci vzpomínají na kroužky přírodovědy, vlastivědy a fotografování, které vedl. Po odchodu do důchodu se mohl naplno věnovat svým koníčkům, především začal kompletovat entomologické sbírky. Ortwin Tauber zpracoval geomorfologické území (mapy) o rozloze 450 km². Žádná obec nemá prý zpracované území těchto hodnot lépe než právě Dolní Cerekev (entomologicky, geologicky, mineralogicky, botanicky či ornitologicky). Aktivita Ortwin Taubera jsou spojeny s rozsáhlou publikační činností, od autorských knih a příspěvků do odborných sborníků po články v regionálních publikacích. V Dolní Cerkvi je Ortwin Tauber znám jako autor muzea a naučné stezky. Za celou geografickou komunitu přeji doktoru Tauberovi mnoho elánu do jeho dalších aktivit, pevné zdraví, pochopení a lásku nejbližších.

*Na základě níže citovaného zdroje sepsala
Hana Bednářová*

Tento medailonek čerpá z článku, který vyšel v obecním zpravodaji a byl sepsán s vědomím a souhlasem redakce obecního zpravodaje CereKvák a starosty obce Dolní Cerekev. Podrobněji o životě doktora Ortwin Taubera se můžete dočíst zde:

KOVÁŘ, P. (2020): Nejkrásnější roky v Dolní Cerkvi pro mě byly, když jsem učil děti na prvním stupni. Obecní zpravodaj CereKvák, https://www.dolnicerekev.cz/a/images/data2020/CereKvak_8_web.pdf (7. 9. 2020).

Ladislav Juránek sedmdesátiletý

RNDr. Ladislav Juránek, CSc. se stal zaměstnancem brněnské pobočky ČHMÚ v roce 1993 poté, co bylo rozhodnuto o zrušení Geografického ústavu ČSAV, kde pracoval téměř od absolutoria na Přírodovědecké fakultě Univerzity J. E. Purkyně v Brně (dnes Masarykovy univerzity). Nastoupil na oddělení klimatologie, kde převážně spolupracoval s RNDr. Mojmírem Kohútem na analýze klimatologických a částečně fenologických dat. Poté, co se uvolnilo místo na hydrologickém oddělení téhož ústavu, přešel na toto oddělení, kde plně uplatnil své vzdělání a zkušenosti

ze studia geografie a mnoha let činnosti v Geografickém ústavu. Vypracovával jednak hydrologické posudky na různé stavby a hydrologické události a jednak se věnoval rozvoji hydrologie, především v oblasti určování tzv. N-letých průtoků. Zde zúročoval i své poměrně rozsáhlé matematické znalosti získané soukromým studiem (matematika ho opravdu baví). Na konci roku 2015 odešel z ústavu do důchodu, především kvůli nemoci své matky, o kterou se až do její smrti obětavě staral. V letošním roce se do ČHMÚ na zkrácený úvazek opět vrátil. Částečně pokračuje ve své předchozí práci, ale hlavně se snaží své dlouholeté zkušenosti předat další generaci hydrologů. Přeji doktoru Juránkovi pevné zdraví, radost a energii do dalších let.

Ladislav Budík

Životní jubileum Aleny Švandové

RNDr. Alena Švandová na katedře západoevropských studií Institutu mezinárodních studií FSV UK v Praze působila v době, kdy jsem katedru vedla. Vnesla do našeho rozevlátého prostředí více řádu, kterého bylo třeba. Díky ní se několik ročníků studentů ještě lépe orientovalo v evropském a severoamerickém kontinentu a naplňovalo multidisciplinaritu teritoriálních studií.

Podílela se rovněž excelentně na přípravě státní správy v evropských záležitostech organizačním vedením kurzu Europeum. Do mnoha dalších let přeji doktorce Aleně Švandové hodně zdraví, radosti, štěstí a plno milých lidí kolem.

Lenka Anna Rovná

Geografická výročí 2020

Jsou některé jistoty, které nezlomí ani pandemie. Když slibuji, že každý rok dodám balíček geografických výročí, tak tomu tak bude, ať si virus říká, co chce. Takže i tentokrát si můžete přečíst o cca desítkách slavných osobností, jejichž narození či úmrtí bylo v roce, od nějž uplynul nějaký ten kulatý počet roků. Letos, v roce 2020, se jedná o vybraná výročí vesměs z let dělitelných deseti.

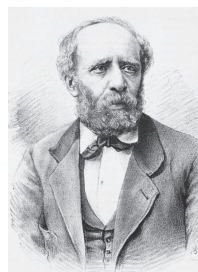
Prvním z připomínaných jubilantů je **Jan Vilém Helffer** (1810–1840). Pražský rodák (5. února 1810) vystudoval medicínu, ale více ho táhly daleké kraje, a tak po několika kratších cestách, mj. do Středomoří, vyrazil v roce 1835 do Orientu. Po řadě dobrodružných událostí – plul na parníku po Eufratu, byl podveden falešnými afghánskými princí, pak v Persii i s manželkou, která ho doprovázela, málem přišli o život – se dostal až do Indie, kde vstoupil do služeb tehdy zemi spravující

Britské východoindické společnosti. Pro ni zkoumal zejména oblast jižní Barmy, kde získal velké množství přírodovědných i geografických poznatků, ve městě Merguj (Myeik) si dokonce založil plantáže. Bohužel již v lednu 1840 jej při další cestě, na Andamanské ostrovy, osudově zasáhl při plavání v moři šíp, vypálený místními domorodci...

Hned dvojité výročí má i další geograf v pořadí – **Josef Erben** (1830–1910). Pocházel z Kostelce nad Orlicí, kde se narodil 29. dubna 1830. Vystudoval pražskou filozofii a pak řadu let působil jako učitel na středních školách, nejdéle na české reálce v Praze. Později přednášel statistiku na pražské (po rozdělení české) technice (1862–1875), zároveň byl od roku 1865 správcem Mapové sbírky v Českém muzeu. Následně v roce 1870 převzal vedení Statistické kanceláře královského hlavního města Prahy, v jejímž čele stál pak více jak dvě desetiletí let. Byl především statistikem, který vydal dlouhou řadu základních příruček, ale mnoho jeho prací má i geografický ráz (po vydání spisu *Rusko. Země stát a národ*, 1868, mu byla nabídnuta i profesura v Kyjevě) a pro známou Felklovu firmu připravil několik glóbů.

Být synem slavného otce je na jednu stranu výhoda, na druhou přítěž. Tak to měl i **Jan Palacký** (1830–1908), syn „otce národa“, historika a politika Františka Palackého. Narodil se 10. října 1830 v Praze a v rodině se mu dostalo samozřejmě vynikajícího vychování, poté vystudoval práva na pražské univerzitě a geografii v Berlíně u slavného Karla Rittera. Již v roce 1856 se stal prvním „řádným“ docentem geografie na pražské univerzitě: během 60. let ale hodně přešel k politice, ale i k hospodářství a později i podnikání, ale v žádném z těchto oborů se mu příliš nevedlo, a tak se nakonec vrátil k vědě. Po rozdělení univerzity se v roce 1885 stal mimořádným a roku 1891 řádným profesorem geografie na české Karlo-Ferdinandově univerzitě a, ač i nadále bohatě publikoval a přednášel, zůstal v lidové paměti zapsán hlavně v úsloví, že „kecá jak Palacký“. (Mimořádně v roce 2019 o něm napsala zajímavou diplomovou práci na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy Miroslava Egrová; určitě stojí za přečtení.)

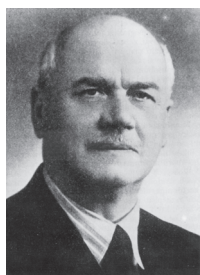

Před 140 lety, 23. srpna 1880, se narodil také klasik oboru – geograf, geomorfolog a cestovatel **Jiří Viktor Daneš** (1880–1928). Rodák z Pavlova u Kladna vystudoval historii a geografii a na počátku 20. století patřil k těm vědcům, kteří pozvedli českou geografii na světovou úroveň. Podnikl pět velkých zámořských cest (mj. do Severní a Střední Ameriky, Indonésie a Austrálie), po vzniku ČSR se pak zapojil i do politiky a v letech 1920–1923 byl prvním československým generálním konzulem

v australském Sydney. Když na své poslední cestě v USA v dubnu 1928 tragicky zemřel po srážce s automobilem, jeho nekrolog přinesly prakticky všechny významnější české noviny...

Stejný ročník, jako Daneš, jen asi o pět týdnů starší – to byl kartograf **Bedřich Šalamon** (1880–1967). Pražský rodák (16. července 1880) nevystudoval geografii, ale matematiku a deskriptivní geometrii, a řadu let učil na gymnáziích; i habilitovat se mu podařilo až roku 1922 a mimořádnou profesuru, spojenou s placeným

místem, získal ještě o tři roky později, řádným profesorem (v oboru kartografie vlastně prvním na Univerzitě Karlově – UK) byl až od roku 1931. Pro školní rok 1939/40 se stal děkanem PŘF UK, vzhledem k uzavření vysokých škol ovšem tuto funkci vykonával formálně vlastně po celou dobu druhé světové války. Kartografii se věnoval jak teoreticky (i když víc přednášel, než publikoval), tak i prakticky, když spolu se svým žákem a nástupcem Karlem Kuchařem připravil celou řadu známých školních atlasů. Přednášel ale i řadu předmětů z geofyziky. Pohřben je v Řevnicích u Prahy, kam jezdil na letní byt.

Další vzpomínaná osoba není geograf, ale zoolog a cestovatel – a přesto za svůj nedlouhý život udělal pro (nejen české) poznání mnohé. **Jiří Baum** (1900–1944) pocházel z Královských Vinohrad, nynější součásti Prahy, kde se 20. září 1900 narodil jako syn velkoobchodníka s dobyt看em. Na otcovo přání vystudoval obchodní akademii, ale po ní si doplnil maturitu a pokračoval na PŘF UK, zakončené roku 1928 doktorátem o českých pavoucích. Ale, jako dobře hmotně zabezpečený, mohl cestovat – a tak cestoval: USA, Brazílie, Guinea, Malajsko, v roce 1931 napříč Afrikou,

i po sňatku pak Austrálie (v rámci cesty kolem světa, 1935) a znovu jižní Afrika... Bohužel za války se stal, jako (z církve vystoupivší) žid, obětí rasové perzekuce. Na jeho aktivní odbojovou činnost se nikdy nepřišlo (zatímco jeho sestra Anna byla nacisty popravena a ve vyhlazovacích táborech zahynuli rodiče a švagr), ale Jiří Baum se postupně přes Terezín a Osvětim dostal až do Varšavy, kde za neznámých okolností zahynul. Česká věda tak přišla o vynikajícího zoologa, ale i zoogeografa a popularizátora vědy.

Aby to bylo trochu genderově korektní – přidejme také jednu ženu. Dnes už poněkud zapomenutá (i najít nějaké podrobnější údaje nebylo úplně jednoduché) **Marie Riedlová** (1910–1992) se narodila 25. prosince 1910 ve Vršovicích (nyní součást Prahy) jako Marie Nekolová a vedle zeměpisu vystudovala i tělesnou výchovu. Působila napřed jako učitelka, po 2. světové válce pak na ministerstvu školství a na Vysoké škole pedagogické, v 70. letech krátce i jako vedoucí katedry na Pedagogické fakultě UK. Věnovala se hlavně obecné hospodářské geografii a didaktice oboru, byla též spoluautorkou známé publikace *Úvod do studia geografie a dějiny*

geografie (1980). Zasloužilá učitelka (oceněna tímto titulem v roce 1966) Marie Riedlová je pohřbena v Novém Hradci Králové.

Další výročí je „dvoukulaté“ – přesně stoleté. Před 100 lety, 7. října 1920, se narodil především geomorfolog **Stanislav Chábera** (1920–2002). Pocházel z Polabí – na svět přišel ve vsi Tři dvory u Kolína a gymnázium absolvoval v Kutné Hoře, ale už dizertace o kamenných mořích měla jihočeské téma a od roku 1952 byl celý jeho profesní život spjat s Českými Budějovicemi, kde postupně přednášel jako asistent, docent a od roku 1990 jako profesor. I většina jeho děl, ať to byly *Terasy řeky Lužnice* (1972), *Pošumavský kras* (1979), práce z geomorfologie a pedologie či rozsáhlá vlastivědná díla, vesměs byla směřována k jihočeské problematice. V Českých Budějovicích také 12. října 2002 zemřel.

Je to již 60 let, co zemřela legenda objevování Moravského krasu a vůbec české přírodovědy – **Karel Absolon** (1877–1960). Rodák z Boskovic a vnuk slavného přírodovědce Jindřicha Wankela ovšem byl také geografem, i když jeho původním oborem byla zoologie a možná nejslavnější je, díky objevu Věstonické venuše, jako archeolog. Od počátku 20. století se ale systematicky věnoval výzkumu jeskyní, jak na Moravě (bez něj by Punkevní jeskyně rozhodně nevypadaly tak, jak vypadají dnes), tak i v dnešním Slovinsku, Chorvatsku – potvrdil, že Ombla/Rijeka Dubrovačka je dolním tokem mizející Trebinjské – a ve 20. letech dokonce i v Albánii. A ač byl dlouholetým zaměstnancem Moravského muzea v Brně, jeho profesura byla z oboru fyzické geografie, a to na pražské UK, jejímž (pravda, neplaceným) pedagogem byl od roku 1927. Zemřel 6. října 1960 v Brně a je pochován na tamním Ústředním hřbitově.

I poslední výročí, opět úmrtí, je z roku 1960 – dne 26. listopadu toho roku dotrpěl svůj život profesor **Viktor Dvorský** (1882–1960). Pražský rodák, původně vystudovaný právník, se ke geografii dostal díky své lásce k horám: patřil k našim předním horolezcům, už před první světovou válkou redigoval *Alpský věstník* a napsal i několik turistických průvodců. Jeho hvězdná hodina ale nastala až v roce 1919, kdy byl jako geografický expert součástí československé delegace na pařížské mírové konferenci, a lze říci, že se zásadním způsobem podílel na vymezení našich státních hranic tak, jak na mnoha místech platí až do současnosti (Valticko, Vitorazsko, jižní hranice Slovenska apod.). Později se podílel na jejich vytyčení i v terénu, byl profesorem UK i Vysoké školy obchodní a prakticky zakladatelem naší ekonomické geografie. Bohužel ho v roce 1929 postihla mrtvice a na více než třicet let (!), které mu ještě zbývaly, ho zcela vyřadila z běžného života...

